Досвід коронації

їй це дивне це літне заснуле кіно

де біжать дощові і ромашкові титри

де волосся її мов сумне знамено

шумить уночі на зеленому вітрі

їй потреба початись щоб мати кінець

їй потреба вернутись з німого полону

під вечірніх пташок полохливий вінець

під зів'ялого листя непевну корону

Григорій Чубай

1. Ніч на заставі

"Треба втікати в гори", — сказала вона сержантові. Сержант недобре посміхнувся, сплюнув кудись убік і знову пішов телефонувати. Суцільна пітьма була темно-фіолетовою, а два ліхтарі в ній — сліпучо-білими; може, це було гарно, але Оттла вже не мала сили. Вона сіла біля каштана і задрімала під шелест листя. "Бойове спорядження піхоти, — крутилися в її голові слова, десь почуті або прочитані, — так, бойове спорядження піхоти і сьомий взвод, так, дисциплінарні стягнення і обстановка, наближена, наближена до когось обстановка, так, за арматурою вони не сховаються..." Десь у горах стріляли; знову вийшов сержант, прислухався до пострілів і позіхнув; радіо біля казарми

передавало котрусь із опер Доніцетті; загалом це була дуже неспокійна ніч; сержант подивився на каштан і подумав, що він би її трахнув, і взув би, і виграв; але сержант боявся зарази, до того ж, дзвонив телефон; "нарешті, сука", — подумав сержант і побіг досередини; сука повідомила, що бензину не дали, автобус приїде тільки вранці, а потім поцікавилася, чи не з'являлася там, у них, — тут, у нас, — дівчина шістнадцяти-сімнадцяти років з довгим золотистим волоссям, ну, щось такого, доганяєш, звати її Оттла, Оттла її звати, її звати Оттла, її Оттла звати, звати Оттла її і вона дочка генерала Д., вона вчора втекла з дому і півгарнізону знову на ногах —?; "є тут одна, — сказав сержант, — туди просилася, дурна якась, я послав її, сука, спитаю зараз, як її звати"; він поклав рурку на стіл і побіг під каштан, "як тебе, су..., звати", вона скрикнула, розплющила очі. "Оттла", — сказав сержант, "що", — сказала вона, "Оттло, іди до телефону, там тебе твій тато чекає", вона слухняно підвелася і пішла до КПП, але там нікого не було і вона з великою підозрою подивилася на сержанта, який придуркувато і все одно недобре посміхаючись, подав їй рурку; "слухаю, Оттла", — сказала вона і довго слухала те, що їй говорили, а потім сказала: "Добре, я чекатиму, хай папа не хвилюється, даю", — і віддала рурку сержантові, який теж слухав дуже довго і дуже уважно, а потім сказав не своїм голосом "йосць", поклав рурку і сів за стіл, уникаючи дивитися в бік Оттли; "добре, що я її не трахнув, — думав сержант, — кому сказати, генеральська дочка, сука, якби я її взув, мене ж розстріляли б і повісили, ні, є все-таки там хтось на небі, що б нам не казали в школі і на політзанятіях", і він з ненавистю глянув на Оттлу, але та вже примостилася на тапчані, спиною до нього, і міцно спала; сержант узяв шинель, вкрив дівчину з головою і пішов геть; тепер уже він сидів під каштаном, слухаючи, як шелестить листя, краєм вуха вловлюючи клапті останніх вістей, що долинали від казарми, прислухаючись, чи не дзвонить телефон, і все ще не в змозі повірити в неймовірне своє щастя, — в те, що він не виграв її, що йому не дуже й хотілося і дуже й не хотілося, і хотілося не дуже, і не хотілося дуже, що так вчасно задзвонив телефон і що вона, сука, виявилася дочкою генерала, сука, Д. Доньці самого, сука, Д., Оттлі, снився тим часом сонячний сопотський мол, безліч лебедів у холодній балтійській воді, вони перевертались

смішними лапами догори, а на обрії стояло кілька військових кораблів, які безшумно і водночас стріляли по гігантському дракону, що поволі наближався до молу; "він же мене з'їсть", — подумала Оттла в сні, але їй не було страшно, тільки дуже цікаво і разом з тим якось солодко-солодко; з кораблів продовжували стріляти, снаряди вибухали вже зовсім недалеко від неї і від дракона, але він спритно пірнав під воду, а вона снарядів не боялася, тому що її тато був генерал Д.; "тато" — смішне слово, вона зовсім недавно десь його чула, але де? Оттла озирнулася і побачила Райнера Марію Рільке разом з Лу Андреас-Саломе. "Он як, — подумала вона, — треба про щось у них спитати, вони все-все знають, а через неї навіть Ніцше здурів"; "скажіть, зараз червень?" — без зайвих церемоній звернулася вона до них; "червень, червень", — закивали головами Райнер і Лу; "а чому ж тоді так холодно?" — спитала Оттла, намагаючись стримати зростаючий внутрішній трем; "тому, що зараз тисяча вісімсот дев'яносто восьмий рік, дівчинко", — люб'язно пояснила їй Лу; "неправда!" — вигукнула Оттла; насправді ж це просто шинель упала додолу й Оттла прокинулася.

Вона прислУхалася до голосів знадвору, — так, це папа розмовляв з учорашнім сержантом; рожево-зелене повітря за вікном, червень, її знову спіймали, ну і плювати, може, вона сама цього хотіла.

— І тоді вони припинили стрілянину?

— Так, пане генерале.

— Гм… ну, гаразд, хоча й дивно. Ти хоч трахнув її?

— Ні, пане генерале.

— Гм… Теж дивно. Ну й дурний, треба було трахнути. Щоб знала наступного разу…

— Так, пане генерале.

— Гм… здається, ти не такий уже й дурний. Добре, скажеш командирові роти, що ти вже старший сержант. Або ні, ліпше я записочку йому напишу…

— Так, пане генерале.

Генерал Д. дістав з машини планшетку і почав писати записку, не звертаючи уваги на заспану Оттлу, яка вийшла з КПП.

— Могли б і тихіше триндіти, горлаєте на весь кордон, наче хтось вас ґвалтує, — сказала вона.

— З тобою буде окрема розмова, — сказав генерал. — Сідай ззаду.

— А я хочу спереду.

— А я тобі сказав: ззаду. У тебе й так усе спереду.

— Тоді я не їду.

— Дістанеш. Втім, ти й так дістанеш.

— Плювати, — сказала Оттла і сіла ззаду.

Генерал вручив сержантові записку, поплескав його по спині, і броньований автомобіль щез за пагорбом.

Пахло пилюкою і молодим полином. Жодної хмаринки не було на чистому літньому небі, співав якийсь жайворонок, дзюрчала вода з крана, — Оттла напилася і забула закрутити. Старшому сержантові скажено і люто хотілося спати; він зняв гімнастерку і почав обливатися холодною, як лід, як крига, як сніг, як іній, як град, як каміння з неба, як погляд генерала Д., як погляд ротного, як погляд Оттли, як погляд

власних, червоних від безсоння очей у дзеркалі, зеленому від часу, довгого і незрозумілого як життя, холодного як вода з крана; на деякий час це допомогло, в голові потеплішало, час став трохи коротшим і, як уже було зазначено, деяким, очі не пекли, але зміна все одно не приходила.

Старший сержант іще не знав, що вся його зміна напилася цієї ночі до поросячого вереску, відлупцювала ротного-рвотного, того самісінького, якому писав генерал Д., — п'яна зміна підняла над казармою повстанський прапор і повмирала в страшних муках, бо антифриз виявився неякісним, недоброякісним, злоякісним, хріновим, лажовим, сука, виявився антифриз для зміни, на яку чекав ново-створений генералом Д. старший сержант, який не трахнув, не взув і навіть не виграв цієї ночі Оттлу, не виграв ні ночі, ні Оттли, яка втекла з дому втретє, і вчетверте, і вп'яте, і вшосте, а може, і всьоме, хто його зна, вона вже й сама втратила лік своїм втечам, "це в неї як місячні", — сказав недавно генерал Д., добре, що Оттла цього не чула, а то б вона показала йому і місячні, і земні, і небесні, і водяні, і підводні.

2. Кімната Оттли

"Кобили — не товсті й не тонкі жінки в них довгі ноги й товста задниця чудова комплекція високий але не широкий лоб обійми їхні палкі а поцілунки міцні кріпкі і ходять вони швидко-швидко і люблять червоні квіти — мак жоржини троянди — та червоний мов мак жоржини і троянди одяг а коли кобила збуджена розбуджена і пробуджена то вгамувати її жагу майже неможливо нереально ілюзорно майєво примарно хтозна саме як тоді вгамувати її божевільну скажену нелюдську кобилячу пристрасть до любощів б'є вона ще й щипає партнера під час акту кусає і дряпає гризе і роздирає його на дрібнесенькі кавалки завбільшки з пелюстку маку жоржини або троянди", — прочитала Оттла, відклала журнал убік і замислилася. Майже все правда, за винятком червоних квітів та одягу, — якраз такі кольори вона ненавидить. Хіба може що-небудь у світі дорівнятися до жовтих хризантем або… або… Оттла пошукала очима по кімнаті; її

речовий мішок так і лежав зав'язаний, під телевізором. Оттла стрибнула з канапи, розв'язала мішок і між джинсів, блузок, панчіх і трусиків з бюстгальтерами знайшла свою жовту спідницю, найулюбленішу в світі, страшно пожмакану, але чисту, — в цій спідниці вона танцювала з полковником Р. і тільки якась божевільна, якась несповна розуму жлобиха рогата, рогулиха жлобата, лошара якась і бодилюка могла б віддати перевагу червоній спідниці, яка, до речі, теж була в Оттли, але цієї миті їй чомусь перемкнуло і вона забула про існування й буття червоної спідниці, натомість без успіху намагаючись пригадати, де вона запхала праску. Праски не було й не існувало нідЕ, хоч ти піди й заріжся; розлючена Оттла вискочила на сходи, готуючись несамовито закричати: "Марто!!!", — але їй повністю відібрало мову, руки й довгі ноги, коли вона побачила, що поруч з її дверима стоїть письмовий стіл, за столом стілець, а на стільці сидить лейтенант, — найжахливіше, що може бути в природі, — незнайомий, невідомий, приблудний лейтенант, мабуть, з отих, певно ж, з отих, — бо де ви ще, крім як серед отих, бачили лейтенанта в окулярах? "Ну, папа, — подумала Оттла нарешті, — оцього я тобі вже не подарую". Дар мови теж повернувся до неї і Оттла негайно ним скористалася.

— Слухай, очкарик, а що ти, власне, робиш? — спитала Оттла, сідаючи на стіл.

Очкарик трохи подумав, а тоді несподівано високим — аж у Оттли все померзло всередині — голосом сказав:

— Виконую свій патріотичний обов'язок.

— Тут? — здивувалася Оттла.

— Патріотичний обов'язок можна і треба виконувати всюди, — доповів очкарик.

— А кілько баб ти вже трахнув? — поцікавилася Оттла.

— Жодної.

— Нема нічого дивного… Хочеш, я буду твоєю першою? — пошепки спитала вона і поклала на його холодну долоню свою гарячу.

— Ні, не хочу, дякую.

— Чому? Адже це так приємно…?…? може, ти боїшся? Не бійся, гусенятко…

— Я не боюся нікого в світі. Я боюся тільки одного: не виконати свого патріотичного обов'язку належним чином і у визначений термін або строк.

— Ага, ясно, — сказала Оттла, забираючи свою руку, — тільки такого імбецильного кастрата він і міг сюди поставити. Ну, о'кей, виконуй свого патріотичного обов'язка, а я піду пошукаю праску. Покажу тобі, як роблять холодну яєшню.

— Поверніться до кімнати, вам заборонено!

— Срати я хтіла на ваші заборони, — сказала Оттла і почала спускатися сходами.

— Якщо ви не повернетеся, я змушений буду стріляти по нижніх кінцівках, — застеріг її голос за спиною.

— Хо, хо, хо, — демонічним басом засміялася Оттла і тієї ж миті пролунав постріл; повз її ліве вухо свиснула куля.

Оттла зблідла як смерть і озирнулася. Лейтенант стояв за столом і цілився їй в обличчя.

— То ти так, — тихо сказала Оттла, — то ти ось як, засранцю, виродку, педерасте, гоміку, імпотенте, лейтенанте…

І знепритомніла.

Знизу вже гупали чобітьми двоє солдатів з караулу. Вони обережно підняли Оттлу і занесли її до кімнати. Лейтенант зайшов услід за ними, прибрав з канапи жовту спідницю і акуратно розвісив її на кріслі. Оттлу поклали на канапі; вона розплющила очі, побачила над собою обличчя в окулярах і виблювала просто в нього.

Генералові Д. належав увесь третій поверх, на першому й другому поверхах розташувався штаб округи. Кімната Оттли раніше належала її мамі; коли мама померла, генерал зробив з дитячої свій домашній кабінет, а Оттлу переселив сюди. Вікна цієї кімнати виходили на схід, і прокидаючись уранці, Оттла любила милуватися вранішнім промінням і його шляхетним відблиском на маминих книжках. Книжки стояли в старовинній дубовій шафі, щільно притулившись одна до одної, ніби захищаючись таким чином перед незрозумілою долею жити в генераловому домі, — Флобер і Музіль, Пруст і Кафка, Шекспір і Рільке, Гельдерлін і Вірджинія Вулф… Усі ці книжки Оттла прочитала після маминої смерті, багато чого не розуміючи, більше вгадуючи, ніж усвідомлюючи, а часто взагалі не розуміючи того, що було безпосередньо в тексті, — одначе, розуміючи і уявляючи в сто разів більше, ніж того, може, хотіли б самі автори.

Найбільше вона любила Пруста, — інколи їй здавалося, що цю епопею написала її мама, коли була ще зовсім молодою, — ну, такою, як Оттла тепер, — і сховалася за чоловічим псевдонімом, на зразок Жорж Занд; мама сховалася за псевдонімом "Марсель Пруст" від генерала Д., бо той убив би її, якби довідався, що вона написала так багато і все — французькою мовою.

У куті стояв телевізор, а вздовж стіни — канапа; потім кімната робила різкий закрут, і там, у глибокій ніші знаходилося святе святих — ліжко Оттли, шафа з сукнями, торшер, при якому вона читала вночі, особливо ж у грозу або коли повстанці підходили дуже близько до міста, — одного разу їхня ракета потрапила в сусідній дім, де розташувався міський суд, і там розпочалася пожежа; Оттла вискочила тоді на балкон в одній нічній сорочці і довго спостерігала, як палають судові справи, заведені на винних, частіше ж безневинних людей, як метушаться солдати, гасячи пожежу, — і не спала відтак уже до ранку, збуджена вогнем і раптово відчутою можливістю втекти звідси навіки, чи, принаймні, стати жінкою.

У кімнаті пахло її парфумами і стеля була дуже високою. Оттла годинами просиджувала перед трьома маминими дзеркалами, вперше відчуваючи смак губної помади, пружну хвилястість вій, густих і довжелезних, наче з хутра небаченого дорогоцінного звіра, хвилюючу незбагненну чистоту гладенької шкіри під уперше виголеними пахвами, якусь небесну прохолоду, що йшла звідти, і звідси, і звідти теж, вимучуючи своєю лагідністю й вимогливістю, пестливою жорстокістю і невдоволеністю. Вже всоте Оттла безтямно проводила гребінцем по своїх золотих, шовковистих і довжелезних косах; пила каву; говорила по телефону; слухала музику і знову поверталася до дзеркал, виснажена цим своїм відображенням, вічно одним і тим самим, незрозумілим вічно і закличним вічно. Вона навмання брала книжку з шафи, навмання розгортала її і читала там таке:

Венецьке сонце золотом постане

в моїм волоссі; здійсненням чудовим

альхемії всієї. Пишні брови

мої — ти бачиш їх — вони мостами

злинають над загрозою німою

очей — з ляґунами таємним пливом

поєднаних; тож море в них мінливо

хвилює сплеском припливу й одбою.

Хто зрів мене, той псові заздрить мому,

що ось його, спочивши на хвилину,

рука, якої жар не звуглить жаден,

ніщо не зранить, озлобленна гладить —

І хлопці, гордощі старого дому,

від уст моїх, як від отрути гинуть.[4]

Оттла думала про полковника Р. З ним вона танцювала кілька останніх разів, і він теж належав до дуже старого й шанованого в місті роду, і був бездітним вдівцем, і був таким якимсь справжнім у цій своїй новій полковницькій формі, і такий владний, і Оттла, відчуваючи, що очі її наповнюються слізьми, падала долілиць на килим, і кусала губи, і вмовляла себе не плакати, інакше, Оттлонько, прахом підуть усі твої викручування перед дзеркалами, а до вечора залишилося півгодини, він за тобою заїде, він же пообіцяв, — і вона пестила килим, м'який, добродушний килим, і тільки хлипала, але не плакала, жодної сльози, — ось вам усім, ясно?

Саме в цій кімнаті Оттлу вирвало в ненависні лейтенантові окуляри; вся кімната стояла поруч, готова захистити її, якби цей ідіот спробував

щось зробити; насторожилася люстра, щомиті готова впасти на його порожній чакан з гівном замість мізків; заворушився килим, готовий скрутитися як той пітон і задушити гнилого очкарика в добродушних обіймах; і Юкіо Місіма прочинив дверцята книжкової шафи, щомиті готовий вискочити звідтам і вгородити чесного самурайського ножа в підлу лейтенантську спину; але мерзенний лейтенант занюхав цю зусебічну загрозу і, не сказавши жодного "мур-мур", вийшов з ворожої кімнати; солдати нерішуче топталися біля канапи. Пола Оттлиного халатика загорнулася і вони не могли відвести очей від голого засмаглого стегна, міцного і пружного; вони стали жабками, а стегно — удавом, ще б мить — і вони стрибнули в роззявлену пащу, але Оттла відчула це, застогнала і сказала: "Ідіть к чорту, і покличте сюди Марту, хай принесе води, хай багато води принесе, відро"; "йосць, йосць", — закивали головами жабки, не до речі віддаючи їй честь, задкуючи до дверей, усе ще не вірячи в своє спасіння.

Вони вийшли і щільно причинили двері. Оттла залишилася наодинці зі своєю кімнатою. "Бачиш, — пошепки озвалася вона до книжкової шафи, — бачиш, що робиться?" Хотілося плакати, але дуже, дуже боліла голова. Оттла подивилася на свою жовту спідницю і таки заплакала.

3. Лейтенант

Лейтенант Х. пішов до кльозету, довго відмиваючись там і чистячи кітель. Повернувшись на бойовий пост, він подзвонив генералові Д.

— Пане генерале, об'єкт зробив першу спробу.

— Що ти верзеш? — не зрозумів генерал.

— Першу спробу зробив об'єкт, пане генерале.

— Який, у вагіни, об'єкт? Хто він?

— Вона об'єкт, який зробив першу спробу, пане генерале.

— Ти п'яний? — розсердився генерал.

— Смію доповісти панові генералові, що я завжди тверезий.

— Ну то й що з цього? Дурний, значить. Знайшов чим хвалитися. Хто ти, в такому разі?

— Пане генерале, я є лейтенант Х., який веде спостереження за об'єктом О., який зробив першу спробу, який є яка, яку ви нині вранці наказали мені, лейтенантові Х., який є який, охороняти від виходу за межі штабу округи.

— Здуріти можна, — сказав генерал Д. і перехилив чарку горілки. — Ну й забембав ти мене. То ти лейтенант Х.?

— Так йосць, пане генерале.

— А звідки ти знаєш номер мого телефону?..

— ?і

— … і чого тобі від мене треба?

— Згідно з вашим наказом пане генерале доповідаю, що об'єкт О. зробив першу спробу покинути приміщення штабу округи.

— А, це ти про Оттлу? — здогадався генерал, стьобнувши другу чарку горілки.

— Так йосць, пане генерале.

— Ну то й що?

— Вонахотілавийтипанегенерале.

— Хотіла вийти? — перепитав генерал, нахитнувши третю чарку горілки.

— Так йосць, пане генерале, — лейтенант Х. дістав хустинку і витер спітніле чоло.

— Вийти, значицця, хотіли. Хотіло. Ілот. Оліт. Літо. "Відклади свої справи до літа, не відвідуй до літа Лоліту..." Переможець. Неборак. Оттла — од тла до тла. Як не приведуть мені корову до страти, то буде великий порядок на фронті трудових звершень і суничні галявини навіки заростуть маріхуаною...

Лейтенант Х. поштиво слухав.

Генерал Д. смиконув четверту чарку горілки.

— Алло! — сказав генерал Д.

— Слухаю, пане генерале.

— МєждугорОдня?

— ТоєлейтенантХпанегенерале.

— Який лейтенант? Звідки ти взявся на мою голову з самого ранку? Ще мені тої гризоти бракувало! Ніц не розумію, — стенув плечима генерал Д., і вклав п'яту чарку горілки. — Чого тобі треба від мене? Квартиру? Нема квартир, кончились. Машину? Нема машин, кончились. Худоба моя родная, де тільки вони таких корівочок беруть, а я ж

босенький та по кізячках, та по тепленьких... Слухай, ти часом не той лейтенант, якого я вранці поставив Оттлу стерегти? — спитав генерал і випив шосту чарку горілки.

— Так йосць! — майже зрадів лейтенант Х.

— Ага, он воно що. І як вона? Не пробувала вийти?

— Вона хотіла вийти, пане генерале. Я змушений був стріляти. Вона злякалася і втратила свідомість або, коротше, знепритомніла. Разом з солдатами ми занесли її назад. Вона прийшла до тями і обблювала мене. Тепер лежить ціхо.

— Добре, — сказав генерал Д. — Вона спробує через балкон, а там унизу її вже чекають. Хе-хе. Хі-хі. Ха-ха. Хо-хо. Ху-ху не хо-хо? Продовжуй спостереження, герой. В разі чого — дзвони. Представлю к наградє. Номер телефону знаєш?

— Так йосць, знаю, пане генерале, вона спокушала мене.

— Знайшла кого спокушати, — сказав генерал, поклав рурку і перехилив сьому чарку горілки.

Лейтенант Х. поглянув на Марту, яка стояла перед його столом, не випускаючи з рук відро води.

— Чого тобі? — спитав лейтенант.

— Можу я пройти до Оттли, вона кликала мене...

— Іди, — дозволив лейтенант, — іди, але без різних там штучок-дрючок.

Марта зайшла до кімнати. Через хвилину вони з Оттлою ревіли вже дуетом. Лейтенант Х. скривився і хотів плюнути, але мусив ковтнути слину назад (а не вперед), тому що сходами підіймався полковник Р. Лейтенант підвівся, віддав честь і хотів щось сказати, але полковник Р. так зиркнув на нього, що Х. ще раз ковтнув слину.

— Хто стріляв? — спитав полковник Р.

— Я, пане полковнику.

— Чому?

У лейтенанта Х. зажижилися труси і затрусилися жижки. Чудово ж бо знав лейтенант Х., що роман у полковника з Оттлою, що всі-всі— всі-всі— всі-всі-всі-всі-всі-всі-всі чекають звістки про їхні заручини, що якби не остання втеча Оттли, ці заручини могли б бути і стати фактом доконаним. Думка про втечу, невигідну і для полковника, додала хоробрості лейтенантові Х.

— Я виконував наказ пана генерала Д., пане полковнику.

Полковник Р. запукав до Оттли. Виглянула заплакана Марта, яка щойно закінчила прибирання.

— А, то ви пукаєте, — сказала Марта, — зачекайте-но хвильку, — і зникла за дверима, а потім, виходячи вже з відром, кивнула головою, зверху вниз, на знак згоди, на знак дозволу увійти, на знак.

Коли полковник щез у кімнаті, лейтенант знову подзвонив генералові Д.

— Прибув об'єкт номер два, № 2, № 2, № 2, — тихо сказав лейтенант Х.

— Хріново, — негайно зорієнтувався генерал Д. і перехилив сімнадцяту чарку горілки. — Злий?

— Як пес.

— Ну-ну! Ну! Ну-ну-ну! — загорлав у срурку генерал і стьобнув вісімнадцяту счарку сгорілки. — Сдобирай сслова! Сфільтруй сбазар! Сщо сце сза спорівняння? Свін сусе-стаки сполковник, схоч і соб'єкт сномер сдва, са сусе ж стаки сполковник, — сгенерал СД. снахитнув сдев'ятнадцяту счарку сгорілки, — сне більшес, ас й нес меншес, не с'якийсь тамс засранийс лейтенантс. Спорівняння! Може, ти віршами будеш доповідати незабаром? Стережи їх, і в разі чОго-тогО… я зараз буду там, твою і їхню м-м-м-мать!!!

Генерал Д. смиконув двадцяту чарку горілки і вилетів з кабінету.

Цієї ж миті двері з Оттлиної кімнати відчинилися навстіж і звідти вилетів полковник Р. Він розмахнувся і зо всієї сили затопив лейтенантові Х. в морду. Окуляри брязнули об стіну й розбилися. З писка, з розбитої губи зацебеніла кров. Оттла стояла вже на сходах, з ненавистю дивлячись, на короткозорого лейтенанта, який однією рукою, тримав, хусточку, притуляючи, її, до, носа, а, другою, машинально, шукав, окуляри, — перше, на, столі, потім, почав, нишпорити, по, підлозі.

— Ходімо, люба, — мовив полковник Р.

Оттла подивилася йому в очі і посміхнулася. Вони засміялися вголос і почали спускатися сходами. Полковник узяв Оттлу під руку і вона міцно до нього притулилася.

Куля пролетіла між правим вухом полковника та лівим вухом Оттли і влучила просто в широкий лоб генерала Д., який, важко дихаючи, піднімався їм назустріч. Першої миті ніхто нічого не зрозумів.

4. Похорон

Падала густа літня злива. Велетенські юрби народу стояли під парасольками біля штабу округи, чекаючи, коли винесуть тіло. Безглуздішої смерті ніхто не міг собі уявити; частина громадян схилялася до думки, що це справа повстанських рук; дехто глухо говорив про змову серед чинів, — "ось побачите, полковник Р., і тільки він займе місце бідолашного генерала"; провокатори з таємної служби, до якої належав і лейтенант Х., мляво розпускали чутки про всесильну руку Ватикану, — очевидним було те, що цього разу Ватикан чомусь лишився непричетним, і що інакше, як дурницею, ідіотським збігом обставин, маразмом, дурдомом тощо усю цю історію не назовеш. Всі якось одразу забули про те, що мама Оттли була чужинкою, — саме цього не могли подарувати генералові, навіть тоді, коли вона померла; "це йому кара за те, що не хотів узяти нашу"; "якби не чужинці, повстанці ніколи б не захопили перевалу, — чужинці допомагають їм матеріально і тримають свого Менелая, і підтримують суспільну опінію за океаном"; "це внаслідок чужинців Менелай зробив переворот", — генералові Д. було глибоко плювати на всі ці балачки за життя, а тепер і поготів. Він лежав з перебинтованим чолом у розкішній труні довоєнного зразка, в новому генеральському мундирі, на атласних подушечках сумовито блищали його бойові нагороди — тридцять п'ять орденів і сто сорок вісім медалей; незважаючи на зливу, майже ціле місто, яке він самовіддано захищав упродовж сімнадцяти років Оттлиного життя, — майже все місто прийшло віддати йому останню

шану і з належними почестями провести в останню путь... У зв'язку з похоронами оголосили велетенську амністію і вчорашні невільники з поголеними чубами окремим натовпом стояли біля штабу, міцно притискаючи до грудей вінки з траурними стрічками, на яких виднілися такі от собі написи: "Доблесному — від вдячних злочинців"; "Ми розкаялися"; "Генерале, ми з тобою"; "Ти з нами, генерале"; це було дуже печальне і несамовито повчальне видовище, — ідіотська трагічна смерть зробила переворот у душах убивць, грабіжників, як писала вранішня "Тайм-цайт" (серед яких, втім, більшість була дрібною фарцОю); ті ж таки кореспонденти примудрилися порахувати всі вінки, принесені скорб'ящими гражданами, — їх виявилося рівно сімнадцять тисяч, — як символ сімнадцяти років самоспалюючого служіння вітчизні-матері ("уродіна-мать", — як любовно називали її в народі), як нам, як нам, як нам, як пережити цю жахливу, цю несправедливу, цю, а не ту, страшнючу-страшнючу цю-цю втрату-втрату, як-як?

Лунають траурні марші. Настала пора прощатися рідним і близьким, близьким і рідним, рідним і близьким, близьким і рідним, рідним і близьким, близьким і рідним, рідним і близьким, близьким і рідним, рідним і, шляк би їх трафив, близьким, холерним тим рідним і франсуватим сим близьким, тим і сим, симітим, тимісимітимітим, а Оттли немає. Хіба ж вона не близька? Хіба ж не рідна вона? Хто ж, як не Оттла ближчий і рідніший, найрідніший і найближчий, найбільш найрідніший і найбільш ближчийнай, — але де вона, до скаженої мами? Може, з нею погано? Може, погано з нею... З нею, мабуть, погано! Так їй зле, їй дуже зле, їй найзліше, позаяк вона найрідніша, дуже найзліше найближчій, ду-уу-ууу-уууу-ууууу-уууууу-ууууууу-уууууууу-ууууууууу-ууууууууу-уууууууууу-уууууууууууууууууууууууууууууууу ууууууууууууууууууууууу-ууууууууууууууууууу ? ? ? ууууу-уууу-уууууууу-уууууууу-ууууууу-уууууу-ууууу-уууу-уууу-ууу-уу-у-уже, гірше не буває. Там біля неї лікар. Доведеться закривати домовину без Оттли. Вона більше нікогда в жизні... Сумно пищать гвинти, щільно прилягає кришка, дашок, віко. Кришка, саме так. Полковники і генерали, майори і підполковники, старші лейтенанти і капітани; молодші лейтенанти і лейтенанти (!),

старшини і прапорщики, сержанти і старші сержанти, молодші сержанти і сержанти, рядові і єфрейтори, цивільні і рядові беруть домовину і кладуть її на свої зігнуті горем та бідою горби та плечі, на ключиці і на рамена, на плечі і на шиї, на хребти і на попереки, на крижі і подзвінки, на лопатки і на потилиці, щоб повільно-повільно-повільно-по-віль-но-п-о-в-і-л-ь-н-о рушити до виходу. На вулиці домовину ставлять на гарматний лафет, застелений бойовим прапором, і процесія неквапом пензлює і чимчикує в напрямі Вовчого цвинтаря. Майстерно грає зведений духовий оркестр, над тисячами голів звучать твори камерно-табірного спрямування. Десятки сотень тисяч помаленьку метуть услід за своїм захисником і земляком, услід за батьком (папою) міста. Від брудної каламутної води пливе між ногами, спалахують блискавки, благодатна пора наступає, гримить. "Бачите, навіть природа тужить за папою нашим", — схлипуючи, раз по раз повторює вчителька початкових класів. Діти промокли вже до трусиків, але мужньо терплять. Навіть за нашим папою тужить, бачите, природа. Вони хочуть стати такими ж загартованими і заґратованими, як їхній генерал, такими ж горобрими хероями і хероїнями. З героїном складніше, але у зв'язку з такими непересічними подіями сьогодні продають навіть без рецептів, щоправда, вдвічі дорожче. Так, покійний генерал дозволив відкрито продавати героїн та ЛСД-25, рецепти видавалися щомісяця, разом з талонами на хліб, цукор, сіль і мило, — а що йому, бідолашненькому, зоставалося робити, коли місто сімнадцять років оточене повстанцями, коли рідко яка птиця долетить до середини контрольованої ними території, не кажучи вже про гелікоптери, а про транспортні літаки ліпше забудьте зараз же і не згадуйте більше ніколи, вам же ліпше буде, ми вже давно тут усі переконалися, що найкраще — це не згадувати, не знати і не передбачати. Нікому не вдається прорватися крізь зенітні і ракетні кордони повстанців, цих проклятих, чортових, огидних, дурних, страшних, розпусних, немитих повстанців, які прагнуть захопити наше рідне місто і припинити продаж алкоголю і тютюну, не кажучи вже про героїн та ЛСД-25; які прагнуть позакривати публічні будинки з такими пружненькими хлопчиками і дівчатками від п'яти до восьмидесяти рочків; які сплять і в бридко тверезих своїх повстанських снах бачать повсюдні служби в церквах і костьолах, — до

речі, в нашому ріднесенькому місті не залишилося їх, дякувати Д., жодненької і жодненького, усіх католиків, протестантів і православних завели однієї ночі в собор катедральненький і вони полетіли туди, угору; а ще їм сняться сім'ї, домкратія, до лиха все це — полетіли всі разом і перестали сратися між собою, маємо нині чистий спокій, зрештою, хто ж не читав їхніх прокламацій? Ніхто і не читав, правильно, а на хріна їх читати? Сім'я — це коли ти трахаєш одну-єдину жінку протягом усього життя; а в нашому ріднесенькому місті ти можеш за день трахнути всіх жінок і чоловіків, аби тільки здоров'я дозволило. Ловлять-ловлять цих диверсантів, збивають-збивають літаки їхні і гелікоптери, палять-палять на майданах, біля тих обісцяних місць, де колись стояли засрані їхні церкви і костели, розпинають-розпинають їх на хрестах, — а їм хоч би хрін, проклятим, і лізуть до нас, і пруться, і немає на них тепер генерала Д., ні, немає, відслужив, — приблизно так писав у вечірній "Тайм-цайт" Г. С. Транквілізатор.

Прощальний салют зробили бойовими зарядами і випустили його в бік повстанських гір. Казали потім, що того вечора загинуло втричі більше повстанців, ніж за весь минулий рік, але це було не зовсім так, — повстанці встигли пронюхати про смерть генерала Д. і відійшли на заздалегідь приготовлені позиції. Крім того, задурманені горем і збільшеною пайкою героїну наводчики невірно розрахували траєкторії, — і більшість реактивних снарядів упало на власні казарми та КПП, — старший сержант, якого підвищив у чині сам генерал Д., загинув одним із перших, якраз у ту мить пришиваючи нові погони до гімнастерки...

Прикордонники ж вирішили, що це повстанські десанти якимось чином пробралися в тил, — і розвернувши свої реактивні установки на 180°, дали могутню цілеспрямовану відповідь, внаслідок чого безліч громадян і громадянок загинули біля могили свого генерала. Це була небачена гекатомба; довелося знову все списати на повстанців, які геть чисто втратили людську подобу, — і наступного дня всі газети знову вийшли з жалобними рамками та ось такими заголовками: "Звіряча розправа над мирним похороном"; "Ось їхнє справжнє обличчя"; "Повстанці і чужинці вирішили знищити не тільки генерала Д.,"; "Ганьба

християнам та їхнім прислужникам!!!" Навіть міжнародні спостерігачі, які давно вже плюнули на місто, та все, що в ньому коїться, — навіть вони занепокоїлися і довго розшукували в горах повстанських вождів, щоб з'ясувати, чиїх усе-таки рук це справа; а коли з'ясували, то плюнули ще раз і зітхнули з видимим полегшенням. Повстанським прокламаціям, у яких розповідалося про дійсних винуватців бійні, ніхто в місті не повірив, — це вже не вперше повстанці прагнули перекласти неминучу відповідальність за свої моторошні злочини з хворої голови на здорову…

Таким був похорон генерала Д. Коли лейтенантові Х., який перебував у військовій тюрмі, принесли всі газети за останні три дні, коли він прочитав хіба заголовки, то затрусився цілий так, наче вже сидів на електричному стільці; здавалося, ще трохи — і дим піде з носа та вух. Він зрозумів тієї миті, що навіть електричного стільця буде замало для такого… такого… для того… для такого лейтенанта, як лейтенант Х. І тому він помер просто так.

5. Валіза

Цілу ніч, не встаючи з колін,

кликала його, молила тьмяно

дівчина чуйнА: "Он змій, поглянь-но,

і не знаю, чом чатує він".

(Р. М. Рільке. "Святий Юрій")

Звісно, якби Оттла була на похороні, вона теж неминуче мусила б загинути. Але вона від самого початку сказала полковникові Р. і генералові С., який керував церемонією, що ноги її там не буде і нехай їй дадуть спокій. Їй дали спокій, вона замкнулася разом з ним у своїй кімнаті і трохи поплакала, і заснула, може, годинки на дві-три; а потім

узяла плеєр, вдягнула навушники і на всю потужність запустила "Джурай-Гіп", не чуючи, таким чином, уже ні звуків зведеного оркестру, ні прощального салюту, ні обстрілу прикордонників, ані грюкоту в двері на смерть переляканої Марти, яка прибігла кликати її до бомбосховища; Марта вирішила, що Оттла повісилася з горя за папою і врила до бомбосховища сама; сутеніло, і Оттла запалила свічку, — вона зробила це інстинктивно, не знаючи, що світла все одно нема, і не було по тому ще два тижні; щоправда, вона відчувала поштовхи підлоги під ногами, але думала, що то землетрус, або салют, або, зрештою, що їй наплювати на все на світі і на поштовхи в тому числі, доки звучить "Джурай-Гіп", доки палає свічка, доки перегортаються сторінки альбома з репродукціями старих італійських майстрів благодатного Треченто, — ось Вітале да Болонья намалював Оттлу у вигляді золотокосої королеви з короною на голові, лейтенанта Х. — бридким і потворним драконом, якому полковник Р. заганяв довжелезного списа просто в роззявлену пащу; Оттла придивилася до вершника уважніше і розчаровано зітхнула, — ні, святий Юрій зовсім не нагадував полковника Р., як прикро; а от дракон без окулярів — вилитий лейтенант Х. І все-таки вершник був на когось подібний. Він теж мав полум'яно-золоте волосся. Може, це мама? Ні, вершник був вершником, а не вершницею; Оттла відклала альбом і вимкнула плеєр, прислухалася. Хтось швидко піднімався сходами, нервово стукаючи обцасами; це Марта, — зрозуміла Оттла і пішла відчиняти двері.

— Господи, — з порога закричала мокра до ниточки Марта, — щО ти тільки робиш зі мною, за віщо мені така кара?! Повсюди стріляють, повсюди вибухи, може, почалося повстання, або вони увірвалися до міста, я ж думала, що вже не побачу тебе на живо, От….от!

Марта заревла.

— Мартонько, заспокійся, — сказала Оттла, — які вибухи, які постріли, це ж просто святковий салют, тобто, не святковий, а траурний, ну, невже ти не розумієш, дурненька?

Оттла прислухалася — десь далеко вили сирени санітарних машин.

— Добрий мені салют, — хлипала Марта, — половина штабу заледве втікли звідтам, а ти кажеш "салют", салют, аякже; то твої прокляті повстанці тої кари наробили. І чому ти не відчинила мені, чому? Ти хотіла щось зробити з собою?

— Бог з тобою, Марто, невже ти гадаєш, що я аж така ідіотка? Я трохи поспала, а потім слухала музику, я на всю котушку слухала музику і ніц не чула... Та ж була гроза, і під ногами двигтіло, і я не могла подумати навіть...

— Ти слухала музику? — вжахнулася Марта, долонею витираючи сльози. — Ти слухала музику в той самий час, коли ховали твого бідного папу, — та ще й на всю котушку? Оттло, ти звар'ювала; ти звар'ювала, Оттло, бігме, що ти собі дозволяєш, — перше не пішла до цвинтаря, не вийшла навіть попрощатися з тілом, і в той час, коли трумну до ями пускали, ти музику слухала?
.....

.....
Може, ти знала, що повстанці обстріляють похорон?
.....

..... Може, то ти їх попередила? — Заткнися, дурепо, — заволала Оттла, — стули писок, бо я тобі не знаю, що зроблю! Вони там теж музику слухали! Яке ти маєш право мені вичитувати, хамко!?! То ти вважаєш, що я спеціально врятувала свою шкуру, а тих нещасних підставила під ракети?

Оттла підскочила до Марти і блискавично надавала їй ляпасів, упала на канапу і заридала. Марта заридала теж. Хвилин п'ять або шість це був суцільний рид і дурдом. Потім Марта закричала:

— Я зовсім не те хтіла повісти, у мене просто так получилося, бо я дуже нервова, ти знаєш, бо я думала, що тебе вже на тім світі нема, а ти є, і я зраділа, а ти мене переш по морді, наче якого-небудь холєрного лейтенанта, а я тобі не лейтенант Х., я не лейтенант Х., я не лейтенант…

— Припини істерику, — в свою чергу закричала Оттла, — знаю я, що ти не лейтенант Х., дякувати Богу, я ще не цілком здуріла, хоча треба було б здуріти, бо як інакше все витримати, коли ти — ти! — кажеш, що я — я! — послала цих нещасних лохів під снаряди, хоч їх давно вже треба винищити всіх до ноги, але я їх не посилала туди, я слухала музику, а ти кажеш, що я слухала музику, в той час, коли, а звідки я знала, ну, повідж мені, повідж, повідж, як ти така мудра! Подумаєш, — ударила її там якийсь раз, може, незумисне, — і вже на, маєш трагедію; а ти пригадай собі, як ти мене скарифікувала, коли я призналася, що пробувала ті пігулки, а я ж сама тобі призналася, а ти била мене, і синці потім тиждень не сходили, а вони всі жеруть ті пігулки, і колються, і ширяються, а ти ж їх не ходиш бити, ну, пробач мені, пробач, Мартусю!

Марта підбігла до канапи і міцно обняла Оттлу, і вони знову залилися слізьми, але це були вже останні сльози, гроза відходила за місто, ледь чутно торохкали останні громи, пахло матіолами і акацією, свіжим і чистим післядощовим вечором, і догорала свічка, і корчилися в передсмертних муках поранені діти, і раптом стихло все, тиша прийшла і стала над усіма ними, і поміж них стала тиша, і це було влітку
……

……

……

……

……

.....

.....

.....

.....

.....

— Сержант Марта, на вихід! — заголосив унизу черговий по штабу.

— Йди, — сказала Оттла і поцілувала Марту в щоку, — йди і взнай усе до ладу, а потім розкажеш мені, я чекатиму. Ключ від його кімнати в тебе? Давай сюди. Давай, давай, я тобі поверну. Мені треба подивитися, може, там щось про маму...

Марта мовчки відстібнула ключ від генералового кабінету з загальної в'язки і простягла Оттлі. Це був злочин. Але сьогодні все було таким. І, зрештою, було плювати.

— Замкнися, — сказала Марта і подріботіла сходами до низу.

Оттла прислухалася. Все ще та сама тиша. Треба йти, доки є нагода, треба йти, хоч від страху клацають зуби і тремтять руки, і дрібно колотяться піджилки на ногах; треба йти, хоч від страху стискається серце і фіолетовими стають губи...

Оттла вискочила в коридор і ще раз прислухалася, а потім побігла до своєї колишньої кімнати, встромила ключ у дірку, повернула, — все це навпомацки, — клацнула вимикачем — світла не було. Оттла чортихнулася і побігла назад до своєї кімнати, схопила нову свічку,

припалила її від попередньої, що ось-ось мала погаснути, і прикриваючи вогник долонею, швидко пішла до кабінету генерала Д.

Дякувати Богу, вікно було затулене портьєрами. Оттла посіпала шухлядки в генераловому столі — зачинені всі, крім однієї нижньої; там лежав пістолет і три обойми до нього. Оттла кинула пістолет з обоймами до глибокої кишені халата, засунула шухляду, відчинила дверцята шафи з генераловими мундирами; там висіло ще й два цивільних костюми. Оттла поставила свічку на стіл і почала нишпорити по всіх кишенях; ага, ось паспорти... один генералів, другий генералів, третій — генералів, чорт би тебе взяв з твоїми паспортами, ого! — громадянин Швейцарії — не зле, папа! — всі, звичайно, з вигаданими прізвищами, а втім, дідько його знає, які в нього справжні, які вигадані, — ось! Оттла знайшла свій паспорт, і ще один, теж свій, про існування якого вона не підозрювала, хоча дуже часто мріяла. Матінко Божа, я теж громадянка Швайцарії?! Якась там "...байн". Чокнутися можна. На мить їй перехопило подих, дивне почуття стиснуло горло, — щось на зразок жалю і вдячності до генерала, — до папи! Але треба було поспішати. Оттла скрипнула зубами і нагнувшись, помацала рукою під шафою, — витягла "дипломат". Цікаво, що в ньому? Ану ж як замкнений? Оттла поклала "дипломат" на стіл, клацнула замками, — відчиняється! Вона зазирнула всередину і мимоволі свиснула, — доляри, сотками, пачками! Навіть кіна не треба, яке там кіно, коли існує такий "дипломат"! І ще якісь папери, мабуть, з військовими таємницями. Оттла кинула свої паспорти в "дипломат", замкнула його і перевела дух.

В принципі, пора було линяти. Але... але... ага, ще канапа. Оттла підбігла до розкладеної канапи, підняла одну її половину і зазирнула всередину. Якісь папки, коробки, футляри, — і раптом кров кинулася їй до голови, — тут лежала пласка мамина валізка, яку вона ціле життя туманно пригадувала і не могла пригадати, і мучилася, переконуючи себе, що то був тільки сон: хвора мама гладить маленьку Оттлу по голові і каже: "Коли ти виростеш, візьми цю валізку і прочитай, не забудь тільки: 0-3563, повтори, ще повтори: 0 — Оттла, три-п'ять-шість-три, дівчинко моя, доцю..."

Оттла взяла металеву валізку і "дипломат", потемки віднесла їх до своєї кімнати, засунула під ліжко, пістолет з обоймами поклала під подушку. Потім повернулася в кабінет, забрала свічку, роззирнулася — все гаразд? Ні, не все, — генералові паспорти залишилися на столі. І тут їй прийшла в голову ідея, — вона запхала паспорти в котрийсь із мундирів, потім відчинила бар, дістала звідти напівпорожній трилітровий слоїк спирту, облила ним мундири, портьєри, якісь папери, розкидані по столу й канапі, — і по черзі підпалила все це, підносячи тендітний вогник свічки. Відтак вийшла в коридор, замкнула двері, зайшла до себе, натягла джинси, светер, кросовки і вийшла чорним ходом до Мартиної кімнати.

— Марто, на́ ключ, іди до штабу і крутися там у всіх на очах, я підпалила кабінет, незабаром вони відчують і кинуться гасити, а я тим часом сидітиму в барі, ну, там, де поминки, а потім втечу, назавжди, насправді, алібі, Мартусю, тобі треба шалене алібі, — прошепотіла Оттла на вухо Марті.

Та відсахнулася і з повними жаху очима позадкувала від Оттли.

— Ти поїхала остаточно, — прошепотіла Марта, — нас розстріляють, принаймні мене, це вже точно.

— Так, але це не головне. Що ти гапиш? Мерщій до штабу!

Оттла спустилася до офіцерського бару в підвалі, замовила в Лізи джин з тоніком, потім сіла біля майора Т., і, прийнявши від нього палкі співчуття, попросила розповісти про обстріл похорону.

— Добре, що тебе там не було, дитино, — сказав майор Т., — такої м'ясорубки я не видів навіть… навіть нігдé не видів, а я видів много м'ясорубок. То є наволоч, яка вкрай знахабніла. Християни! Не убий! А там же й діти були. Бігме, якби не полковник З. на бетеері, якби він гонорово не привіз мене до цього затишного бару гонорово пом'янути

твого папу… і добре, що тебе не було там. Ще мені тої гризоти бракувало, але жіноча інтуїція і врода, що не кажи…

Майор Т. був уже помітно загачений. Та й решта командирів теж; пригніченість панувала в залі, яка бачила неймовірні, не до опису, сцени; пригніченість клубочилася хмарами тютюнового і всілякого іншого диму над головами доблесного стада, яке втратило свого пастуха; всі були загачені і пригнічені, пригнічені і загачені, пригнічені і сумні, сумні та невеселі, невеселі і знову ж таки загачені, і навпаки; дехто підходив до Оттли висловити глибокі співчуття. Оттла приймала співчуття зі всією їхньою глибиною, приймала пригніченість і загаченість, сум та невеселість, напружено чекаючи, коли ж, нарешті, завиють пожежні сирени. Співчуття чимдалі ставали все глибшими, палкішими, щирішими. Палахкотіли свічки, чадили гасові лямпи, напруженість зростала і була вже дуже пізня година.

6. Втеча

Оттла пе́рла як дурна. Броньований автомобіль генерала Д. давно не розвивав такої швидкості і з незвички йому трохи паморочилося в… ну, що там у них замість голови? Провінційні містечка блякли у вранішньому тумані, просто над трасою сходило сонце. "Кайф", — сказала Оттла, стишивши швидкість, щоб прикурити цигарку. Її вже нудило від цигарок і виснажливої гонитви, але вона все ще боялася погоні і все ще не знала, як їй вдасться подолати останню, найнеприступнішу заставу. Дві попередні застави вона обминула безболісно, старими, всіма забутими трасами, які їй колись показав полковник Р. під час незабутньої, — о-ох, — позіхнула Оттла, — поїздки в гори за лавандою; такі малесенькі квіточки, а пахнуть — сказитися можна; якась москалька навіть пісню про них співала колись, як Оттла ще маленькою була, — в тій пісні нічого не можна було зрозуміти, зрештою, як і завжди в тих москалів, за винятком одного слова "лаванда", потім вар-вар-вар і знову: "лаванда", і кров би її люта спалила ту лаванду, і ту москальку, і ту останню, найнеприступнішу заставу, — але Оттла газувала далі, міцно закусивши нижню губу і намагаючись витиснути сльози з очей, щоб вони не так

злипалися, але сльози не витискалися, старі покинуті траси вкрай приголомшили броньованого монстра, який звик виключно до елегантних автобанів, спати хотілося все дужче, і Оттла нарешті не витримала, завернула до якогось гаю, вимкнула мотор і миттю провалилася в глибокий пухнастий сон на задньому сидінні, широкому, м'якому; в розчинене вікно залітав пташиний щебіт, пахло літом і свободою, Оттла спала так міцно й щасливо, що не чула, як над трасою двічі пролетів гелікоптер з полковником Р. Її шукали і шукали неабияк.

До останньої застави лишалося трохи більше чотирьох миль, далі починалися гори вже не міські, а повстанські; туди ж, далі, за перевалом — кордон; на кордоні її затримати не повинні б, а там хтозна; кордон був останньою надією Оттли; вона залишить автомобіль повстанцям, сяде на пароплав — і бай-бай, "уродіна-мать", чи як там її ще називають; але застава охоронялася найжорстокіше, тут служили найвідданіші, найдобірніші мудаки, і Оттла прокинулася через три години від думки про мудаків та сонячного променя на щоці. В машині пурхав великий метелик, біло-блакитний, класний, Оттла відкрила дверцята, вигнала метелика на волю, потім дістала термос із кавою, яку наготувала вчора Ліза, канапки, зроблені Мартою після пожежі, почала снідати і думати, думати, думати, снідати, думати, думати, думати, снідати, думати і снідати, снідати і думати, але до голови лізли тільки безглузді фантазії, на зразок тих, що в автомобілі генерала Д. мусіли б бути крила, що надав їй нечистий народитися в цій дебільній країні, ну і таке інше. "Нема ради", — зітхнула Оттла, закручуючи кришечку термоса.

Вона вилізла з машини, розклала решткі канапок на серветці, — для пташок, трохи попрісідала, зробила таку-сяку руханку і з ненавистю подивилася на автомобіль, єдиний можливий порятунок. Треба було забрати Марту, принаймні чергувалися б уночі за кермом; Оттла відчувала, що виспалася, але голова була якась порожня і важка, якась не така, ніби й не Оттлина; вона згадала про валізу, витягла її з машини, і всівшися на траві, набрала шифр: "0-3563", Оттла, три-п'ять-шість-три, моя доцю… Замок клацнув. Оттла трохи повагалася і відчинила валізу.

Зверху лежала фотографія. На фотографії була дуже молода, усміхнена мама в японському кімоно, а її пригортав до себе теж дуже молодий іще капітан. Оттла уважно придивлялася до капітана і відчула, як волосся на її голові повільно, але невпинно підіймається сторч.

Сумнівів бути не могло, — маму обіймав Менелай, запеклий ворог генерала Д., головнокомандуючий повстанськими військами.

Тієї ж миті Оттла все-все-все зрозуміла. Вона була переконана, що вже бачила цю фотографію, — і не один раз. Вона знала те, що було написано на звороті. Навіть почерк пригадувала, — хоч тоді вона ще не вміла читати. Але читати вміла мама. А на звороті було написано таке:

"Люба Елен! Молюся і буду молитися за тебе й за нашу донечку Оттлу. Хай Бог дивиться на нас трьох і радіє, що ми так вдалися Йому. Цілую-цілую-цілую моїх любих дівчаток. Менелай".

Далі були листи. Знайомство, зустрічі, кохання, заручини, одруження, розлука, народження Оттли, велика перерва, листи все коротші і на все гіршому папері. Останній:

"Бережи Оттлу. І прости мене, якщо зумієш. Я все одно повернуся, ти ж знаєш. Я переможу і тоді повернуся. Все одно кохана. Менелай".

Оттла підвела очі. Світило сонце і співали птахи, густа тінь від молодого листя падала на кольорове фото: барвисте кімоно, парадний кітель. Так ось кого нагадував їй вершник з полум'яно-золотистим волоссям, намальований у такому далеченному Треченто; ох, ліпше б я народилася тоді і там... Літав метелик, — той самий, біло-блакитний, їй розхотілося будь-куди їхати. Куди їхати, коли мама померла, а тато — Менелай?

7. Оттла медитує

Я Оттла. Я = Я, Оттла = Оттла, Я = Оттла. Елен + Менелай = любов. Елен + Менелай = Оттла. Оттла = любов. Любов = я. Я — є. Я = є. Я = є = Оттла = любов. Є = любов. Я є Оттла = Я є любов. Я є любов? Я є. Любов = є. Я ≠ любов. Я ≠ Оттла?

Я є? Є. Я? Я. Я = Оттла? =. Елен + Менелай = любов? =. Я = любов? ≠. ? ? ?

…Я = Оттла = вона. Вона = she. She = Ші. Ші = військо. Стійкість. Змужнілій людині — щастя. Ганьби не буде. Вона — людина? Вона змужніла. Змужніла? Гермафродит = вона? Гермафродит = він + вона. Він — Менелай + вона — Елен = Оттла. Оттла = гермафродит?! Nein!!! Riders on the storm. Riders on the storm. People are strange. Who do you love? Полковник Р.: Hello, I love you. Touch me. Light my fire…[5] "…Якби це огидне християнство не запанувало шляхом убивств і крові; якби радощі нашого раю не зводилися до зухвалого блаженного видіння невідомо чого, чого ні зрозуміти, ні збагнути не можна; якби наше пекло становило щось інше, крім вогняних безодень, потворних демонів, виття й скреготу зубів; якби наші картини могли бути чимсь іншим, крім жорстоких сцен здирання з людини шкіри, вішання, печення, смаження, огидної бійні; якби всі наші святі не були закутані до кінчика носа; якби наші цнотливі й скромні правила не забороняли показувати плечі, стегна, жіночі груди, всю наготу; якби дух умерт-влення плоті не висушив цих грудей, не розслабив цих стегон, не зробив цих плечей худими й незграбними; якби на художників наших і на поетів не накладали пут жахливі слова "блюзнірство" і "профанація"; якби діва Марія була матір'ю насолоди, або якби прекрасні очі, прекрасні груди, гарні стегна привабили до Матері Божої Святого Духа і якби це було записано в книзі її історії; якби архангел Гавриїл був там оспіваний за свої красиві плечі; якби Магдалина мала з Христом якусь любовну пригоду; якби на весіллі в Кані Христос напідпитку, трошки дисидент, помацав за груди одну з дружок і сідниці святого Івана, не будучи певним, чи залишиться він вірним апостолові з ледве запущеним підборіддям…" — далі Оттла забула, цей уривок вони вчили напам'ять рік тому і вона отримала за нього "п'ятірку" — "Хай Бог дивиться на нас

трьох і радіє, що ми так вдалися Йому"; вдалися, аякже. Цікаво, де зараз мама? "Мама в раю", — сказала якось Марта. А звідки Марта знає? Знає, бо вона віруюча. А я — віруюча? .....

.....

..... Якщо я віруюча, тоді генерал Д. — в пеклі. А де в такому разі Менелай? Я — де? Я тут, у гаю; а гай — у пеклі. Це я в пеклі, а не генерал Д. Папа. Тато. Пато. Отож-бо й воно, що "пато". Ну, то повертайся на Ніклясштрассе і не мороч голови. Полковник уже чекає. "Я все одно повернуся, ти ж знаєш. Я переможу і тоді повернуся". Цікаво, чи знав папа, чия я направду? Чому він так боявся моєї втечі? Невже він гадав, що я його? А мама? Виходить, вона обдурила і Д., і Менелая? І чому Менелай не викрав нас? Адже більшість повстанців повикрадали або повикупляли свої сім'ї, про це всі знають. Мама спала з генералом? Звідки я знаю. І чого це мусить мене обходити? І куди мені подітися тепер? До Швайцарії. На Ніклясштрассе. В банду Менелая. В монастир. В публічний дім. В. Або в... Трахатися. Молитися. Вбивати. Бути вбитою. Бути. Але я є. Господи, допоможи мені. Ще трохи, ще крапельку — і я збагну. Пробач мені, що я вивчила той кретинський уривок напам'ять. Ліпше б я отримала "двійку". Завести сім'ю. Або знайти цікаву роботу — стати журналісткою. Тележурналісткою. Перекладати. Пруста. Перекладати Пруста і Марітена, а не Дідро чи Лімонова. Розводити рибок. Зніматися в кіно. Знімати кіно. Співати. Танцювати. Займатися культуризмом. Але навіщо?

Втрапити до раю. Втрапити до пекла. В раю ти будеш із мамою. В пеклі ти будеш із папою. В горах ти будеш із Менелаєм. Ти будеш = я буду. Але я є. Я = є. Я = Я. Я = Я = Оттла. Оттла = Елен + Менелай. Елен + Менелай = любов. Оттла ≠ любов. А треба, щоб дорівнювало? А навіщо? Бо так треба. Тому, що є ≠ бути. Про це всі й так знають. Чхати на всіх. І на їхнє знання. Всіх не-ма-є, є — я. Я є Оттла. Оттла не є любов. Оскільки вона не є любов, вона не є. Але я є. А навіщо?

Оттла плюнула і почала збирати листи, розкидані по галявині. Поклала їх до валізи, валізу кинула під заднє сидіння. Сонце було ще досить високо. "Венецьке сонце золотом постане..." Позачиняла вікна й двері. Забронювалася. Сіла за кермо. Завела двигун. Озираючись через плече, насилу справилася з заднім ходом, — ніколи досі не пробувала.

І вже не озираючись, щосили рвонула в бік застави.

8. Наближення

Вмент над шляхом з'явився гелікоптер. Полковник Р. полегшено зітхнув. "А, курва твоя мама була", — подумала Оттла і врубала п'яту швидкість. Полковник Р. зблід. "Розіб'ється, бляха", — подумав полковник Р. і наздоганяючи машину, почав знижуватися. "Пішов ти в сраку", — подумала Оттла. Якщо він сяде переді мною, врубаюся з усього розмаху в нього. Полковник відчув цю рішучість і став підніматися. Поперек шляху Оттли стояв бетеер, на ньому сиділи солдати і курили. "Заберіть бетеер", — сказав полковник по рації. Бетеер забрали. Через дві хвилини повз них пролетів вихор Оттли. Солдатам стало не по собі. Вони ще ніколи в житті такого не бачили. І не побачать. "Оттла", — сказав полковник Р. "Оттла", — озвався динамік справа від Оттли і вона здригнулася. Машину ледь-ледь повело. "Оттла, вони не пропустять тебе. Вони виконують інший наказ. Я нічим не можу тобі допомогти. Зупинися. Подумаємо разом. Оттла, згадай усе, що було. Оттла, ти загинеш, зупинися. Оттла". Оттла тисла на газ і вже не здригалася. Гелікоптер приречено летів слідом.

"Ну от, бачиш, щó вони придумали", — за хвилину знову озвався полковник Р.

Ворота застави були широко розкриті навстіж. Білий шлях був цілковито порожній, без вибоїн і камінців він здіймався в гори і щезав за перевалом. Це називалося воля.

Але перед воротами стояли солдати, вишикувані в дві шеренги. Солдатів було дванадцятеро. Вони перегороджували білий шлях до волі. Це було набагато страшніше за бетеер, — дехто з них, особливо ж ті, що стояли посередині, посміхалися. Оттла летіла. "Розійдись", — мляво сказав полковник Р. по рації. Прапорщик унизу поправив свою рацію на грудях, але промовчав. Більше ніхто не зворухнувся. "Вона зупиниться", — подумав полковник і відвів очі від дороги.

Оттла уважно дивилася перед собою. На мить їй здалося, що зараз вона прокинеться. Вона тільки двічі в житті ганяла на такій швидкості. Це було страшніше за швидкість. Вона вже не могла відірвати рук від керма, а ноги від акселератора, пригальмувати, звернути вправо або вліво, стати, розвернутися, дати задній хід. Таких речей більше не існувало. Її паралізувало. Так паралізує уві сні і ти тоді негайно прокидаєшся. Її паралізувала не воля, яка виднілася за головами вісімнадцятирічних юнаків у вигляді порожнього білого автобану, що прямував у гори; воля не може паралізувати; це був страх перед швидкістю, вірніше, страх перед страхом, який викликала швидкість чи те, та, той, ті, що стояли за нею і поперек неї. Оттла завжди любила гасати, але тоді швидкістю керувала вона, а тепер швидкість керувала нею, — її головою, шиєю, плечами, руками, персами, животом, лобком, вагіною, дівочою плівкою, — бо Оттла все ще була незайманою, — маткою, анальним отвором, довгими красивими стрункими ногами і нігтями на пальцях рук і ніг Оттли керувала швидкість; вона не почула, як затріщали кістки, як пролунав одноголосний моторошний зойк, як фонтанами цвіркнули кров, сперма, сеча, кал і кров з почавлених тіл, як розкололися черепи, повилазили очі і мозок потік на чудовий сірий бетон, драглі, соплі, криваве місиво, автоматна черга вслід, "що ти, що ти наробила, Оттла-а-а-а!" — вигук динаміка в порожній машині, де не було вже Оттли, а була тільки — швидкість; швидкість сиділа за кермом і тиснула на газ, і бачила, як із-за гори вилетіла ракета, і зрозуміла, що це гелікоптер вибухнув позад неї в сонячному небі, бо це все ще було літо, літо Господнє; потім швидкість почала стихати, колеса почали робити все менше обертів, усе менше стало коліс, платівка змінила

голос і товстим басом почала закінчувати: "А-А-А-ВЕ, МАРІ-І-ІЯ", — і зупинилася.

Машина зупинилася. Оттла механічно намацала ручку дверцят, відчинила їх і вийшла. Голова була дуже порожньою. З неї щось витікало. Оттла відчувала, що з кожною секундою в її голові все менше залишається Оттли, а все більше стає порожнечі. Вона ступила кілька кроків, заточилася і впала в траву. Трава була дуже зеленою. Тут не існувало швидкості. Просто літали бджоли. Сяяло сонце. Пахло. Оттла нарешті почала дихати, глибоко-глибоко, повільно-повільно, тихо-тихо. Вона зрозуміла, що все-таки прокидається. Але не розплющувала очей. Приходили якісь окремі, нарешті нічим між собою не пов'язані слова. Вони були як бджоли, — прилітали, відлітали, і жодного разу це не була якась одна й та ж бджола. Вони просто сідали, брали нектар Оттли, зривалися і летіли геть у сліпучо-чорно-зелене море, яке пахло смородиною. Все було так просто: посеред моря в човні жив Пасічник. Бджоли приносили йому мед. Пасічник посміхався і мовчав. У його човні стояв вулик. У вулику жили його бджоли. Ось прилетіла до нього Оттла і принесла свій мед. Пасічник уважно подивився на неї і не посміхнувся. Але Оттла цього не бачила. Вона просто повзала по Його руці. Вона лежала горілиць і дивилася в не до віри блакитне небо. Бджоли не бачать свого сіроокого Пасічника. Вони не впізнають Його в Обличчя. Вони бачать блакитне небо, чують чистий запах землі і смородини. Сльози навертаються їм на очі, — на ті самі очі, які ніколи не побачать свого Пасічника, — і небо тоді зникає. Пливуть дощі, — буйні, квітучі дощі. Буяє повінь і квітують яблуні. Ти щойно вбила трьох хлопців. І ти хочеш жити. І ти хочеш жити? І ти хочеш жити? І вони хотіли. А може, й не хотіли. Могли б розбігтися, якби хотіли. Вбити свого командира, який віддає їм такі накази і який теж хоче жити. Ще там щось. Зрештою. Вони вже давно в Царстві Небесному, а ти все ще тут. Поки тебе теж не вб'ють. Або поки ти не станеш старою і помреш від цього. Від чого? Від того, від чого вмирають усі старі, — від життя, якого ти так хочеш зараз. Боже, який гарний метелик! Боже, який тільки гарний, чудовий, неймовірно прекрасний у Тебе оцей метелик! Як Ти кажеш? Eupithecia

nabokovi Mc Dunnough. Ага, виявляється, Пасічник говорить латинською і англійською водночас. Не зле!

"Призвав їх до останньої гостини

і (наче постріл у садку пташини)

сполохав словом він своїм єдиним

їх руки із хлібів: з усіх сторін

до нього б'ються, тріпотять над столом

і виходу шукають. Але він

немов смеркання — всюди є, навколо",[6] —

прошепотіла Оттла пошерхлими, пекучими вустами, і — заснула? прокинулася?